

نقش خواجه نصیرالدین طوسی و رصدخانه مراغه در استمرار

تمدن و فرهنگ ایرانی

فاطمه تقوایی^۱، منیره زیدی نظری^۲، منیژه عظیمی^۳

(۱) دکتری تاریخ ایران اسلامی، کارشناس پژوهش سرای خوارزمی پاکدشت

(۲) کارشناس پژوهش سرای خوارزمی پاکدشت

(۳) کارشناس پژوهش سرای خوارزمی پاکدشت

چکیده: اگرچه در سالهای نخستین هجوم مغولان بسیاری از عناصر و شاخصه های فرهنگی ایران در معرض انهدام قرار گرفتند ولی مدتی بعد شاهد نوعی بازتولید فرهنگی در این دوران هستیم. حمایت مادی و معنوی از دانشمندان و پژوهشگران و به وجود آمدن مراکز بزرگ علمی از جمله رصدخانه ها در پوشش نهادهای بزرگ وقفی اسباب این مهم را فراهم میگرد. هلاکو مراغه را به پایتختی انتخاب کرد و با هدایت خواجه نصیرالدین طوسی رصدخانه‌ی مراغه را که باید قدیم‌ترین بنای دوره‌ی ایلخانی دانست بنیاد نهاد. مسئله تحقیق حاضر چگونگی رشد و توسعه فرهنگ ایرانی از طریق نهاد وقف و نقش خواجه نصیرالدین طوسی در این رابطه است. نگارنده با استفاده از روش تاریخی با رویکرد توصیفی و تحلیلی، به بررسی منابع و اطلاعات موجود پرداخته و حتی الامکان سعی نموده است منابع تحقیقی و پژوهشهای صورت گرفته را با منابع اصلی مقایسه نموده و در صورت وجود اختلاف به بررسی و نقد آنها بپردازد. گذشته از معرفی حوزه علمی نصیریه، یافته های دیگر این پژوهش بر تولیدات علمی آن تاکید دارد. این پژوهش مشخص مینماید که خواجه نصیر که ریاست اوقاف را برعهده داشت با حمایتهای مالی و معنوی خویش فرهنگ ایران را رواج داد که منجر به تولید آثار علمی و هنری و ادبی بسیاری شد. در این میان تعامل میان حاکمیت و مردم و شرایط مناسب فراهم شده توسط آنان نیز زمینه را برای رشد و شکوفایی فرهنگ ایرانی ایجاد کرد.

کلمات کلیدی: نهاد وقف، خواجه نصیرالدین طوسی، فرهنگ ایرانی

کد مقاله: ۰۱۹

حوزه علمی نصیریه

کردند. این شهرها به زودی و در اسرع وقت اهمیت سیاسی، اقتصادی و هنری ویژه‌ای یافته و مرکز تجارت و اجتماع هنرمندان گردید. هلاکو مراغه را به پایتختی انتخاب کرد و رصدخانه‌ی مراغه را که باید قدیم‌ترین بنای دوره‌ی ایلخانی دانست بنیاد نهاد.

خواجه نصیرالدین طوسی

یکی از ستارگان درخشان فرهنگ ایران در عهد مغول، خواجه نصیرالدین طوسی است که هم‌عصرانش او را «استاد البشر» می‌نامیدند. مردی است سیاست‌مدار، حکیم، فقیه، متکلم، ریاضی‌دان، منجم، طبیب، ادیب و لغوی. شاگرد دانشمند و معروفش علامه حلّی او را در کنار عقول عشره‌ای که خداوند پدید آورده عقل یازدهم (عقل هادی عشر) می‌خواند (راوندی، ۹/۲۷۳). ابن عبریوس، طوسی را به عنوان «حکیمی عظیم الشان» توصیف میکند که در همه فنون چیره دست بود و اوقاف جمیع بلاد تحت فرمان مغول در دست او بود. (ابن العبری،

سرزمین آذربایجان از جمله مناطقی بود که از قهر خانمان برانداز مغولها در امان ماند و مورد عنایت ایلخانان قرار گرفت، مرکز فرماندهی و حکومت گردید و به سرنوشت ماوراءالنهر یا خراسان در حمله مغولها دچار نشد. مناطق غربی و از جمله آذربایجان، آخرین محل پیشروی مغولها بود و آنها به امید آنکه در آینده بتوانند فتوحات خود را از آنجا ادامه دهند، ترجیح می‌دادند که همان‌جا مستقر شوند. در کنار این اوضاع تقریباً مساعد، آذربایجان و نواحی اطراف آن تبدیل به یکی از مراکز تمدن و فرهنگ ایران در این عصر شد. رصدخانه مراغه، ربع رشیدی و شنب غازانی، به عنوان مهمترین رهاوردهای علمی، تمدنی زمان، نیز در این سرزمین قرار داشتند. شاهان ایلخانی ایالت آذربایجان را مرکز قدرت سیاسی و نظامی خود قرار دادند و پایتخت‌های خود را در شهرهایی چون مراغه، تبریز و سلطانیه که همه‌ی آنها در ایالت آذربایجان قرار داشت انتخاب